

УДК 351:355.01:061.1

<https://doi.org/10.62664/cpa.2024.02.24>

Артур ПРОКІПЧУК,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0008-0388-4792>

(© ПРОКІПЧУК А., 2024)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті висвітлено питання європейського та азійського досвіду розвитку урбанізованих територій. Метою статті є переосмислення взаємного впливу урбанізації і державної політики територіального розвитку, аналізу наявного досвіду її формування, інструментів публічного управління.

Розглянуто сучасні тренди урбанізації, переваги і проблеми, до яких вона призводить. Звернуто увагу на рушійні сили урбанізації, що включають екзогенні чинники, такі як демографічні зміни й економічні зміни, та ендогенні чинники, такі як розвиток інфраструктури, фінанси та просторове планування.

Автор аналізує нормативно-правові основи політики урбанізації в Європейському Союзі, виокремлює основні положення Європейської ініціативи розвитку міст та Проєкту Global Human Settlement Layer (GHSL).

Особливої уваги надано процесам урбанізації в країнах Азії. В азійських мегаполісах периферійні зони урбанізації вийшли за межі своїх попередніх масштабів і перекинулися на села та містечка. Зростання було

доволі швидким упродовж останніх кількох десятиліть, викликаючи перетворення великих територій навколо міст із сільської місцевості в міста, що призводить до неконтрольованого розвитку міських регіонів, дефіциту житла та роботи. Урбанізація та зростання столичних регіонів в Азії, демонструючи деякі характеристики західної урбанізації, також має риси, унікальні для азійських країн.

Зроблено висновок, що використання зарубіжного досвіду на теренах України потребує відповідної адаптації, урахування національних та регіональних особливостей. При цьому слід дотримуватися Європейської хартії міст та ухваленого ООН переліку Цілей сталого розвитку, зокрема досягнення цілі 11 «Сталий розвиток міст і громад».

Ключові слова: *урбанізація, урбанізовані території, державна політика, публічне управління, агломерація, суспільно-владні відносини, розвиток.*

Artur PROKIPCHUK,

Postgraduate student of the Department of Public Management and
Administration,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0008-0388-4792>

(© PROKIPCHUK A., 2024)

FOREIGN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF URBANISED AREAS

The article highlights the issues of European and Asian experience in the development of urbanized areas. The aim of the article is to rethink the mutual influence of urbanization and state policy of territorial development, to analyze the existing experience of its formation, and to analyze public administration tools.

It examines current trends in urbanization, the benefits and challenges it brings. It focuses on the driving forces of urbanization, which include exogenous factors such as demographic change and economic change, and endogenous factors such as infrastructure development, finance and spatial planning.

The author analyzes the regulatory and legal framework of urbanization policy in the European Union, highlights the main provisions of the European Urban Development Initiative and the Global Human Settlement Layer (GHSL) Project.

Particular attention is paid to the processes of urbanization in Asian countries. In Asian megacities, peripheral areas of urbanization have expanded beyond their previous scale and have spread into villages and towns. Growth has been quite rapid over the past few decades, causing the transformation of large areas around cities from rural areas into cities, which leads to uncontrolled development of urban regions, housing shortages and jobs. Urbanization and growth of metropolitan regions in Asia, while demonstrating some characteristics of Western urbanization, also has features unique to Asian countries.

It was concluded that the use of foreign experience in Ukraine requires appropriate adaptation, taking into account national and regional characteristics. In this case, the European Urban Charter and the UN list of Sustainable Development Goals should be adhered to, in particular, the achievement of Goal 11 «Sustainable development of cities and communities».

Key words: *urbanization, urbanized areas, public policy, public administration, agglomeration, development.*

Постановка проблеми. Урбанізація – це глобальне явище, на яке припадає все більша частка економічного зростання, земельної площі та загальної кількості населення. Сьогодні цей процес особливо помітний у країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються. Зараз у

світі понад 450 міст має населення понад 1 мільйон людей. У десяти найбільших агломераціях проживає понад 250 мільйонів людей.

2023 року рівень урбанізації у світі становив 57 відсотків. Північна Америка, а також Латинська Америка і Карибський басейн були регіонами з найвищим рівнем урбанізації, де понад чотири п'ятих населення проживало в міських районах. Вісім з десяти найбільш густонаселених міст розташовано в Азії. Рівень урбанізації визначає частку населення, яке проживає в районах, що визначаються як «міста». З іншого боку, менше половини населення Африки проживає в міських поселеннях. У глобальному масштабі на Китай припадає понад чверть забудованих територій з населенням понад 500 000 осіб. Визначення міста відрізняється в різних регіонах світу – деякі країни вважають міськими поселення зі 100 і більше будинками, тоді як інші включають до них лише столицю країни або столицю провінції [2].

Моделі міського розвитку набули різноманітних форм: попри поступове розмивання межі між міськими та сільськими регіонами – через зростання кількості приміських та приміських забудов – міста становили 3,6 % від загальної площі ЄС 2018 року, тоді як їх частка населення була значно вищою (38,9 %). Безпосередня близькість людей, підприємств і послуг дає містам можливість ефективніше використовувати ресурси, пропонуючи широкий спектр медичних, освітніх та інших соціальних і культурних послуг, а також транспортні, комунікаційні, енергетичні та санітарно-гігієнічні мережі за відносно низьку вартість [15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки дослідженню процесів урбанізації присвятили свою увагу багато зарубіжних та вітчизняних науковців.

Так, відома зарубіжна дослідниця *J. Jacob* [4] у своїй книзі *«Міста та багатство народів» (Cities and Wealth of Nations)* подала концепцію «урбанізації економік», дослідила роль щільності міст у сприянні взаємодії

та економічному зростанні. Дослідники *J. Henderson* [5] і *G. Durantton* [3] виявили сильну та позитивну кореляцію між урбанізацією та зростання ВВП. З іншого боку, зарубіжний дослідник *I. Turok* [12] зазначив, що процес урбанізації в глобальному Півдні помітно відрізнявся від глобальної Півночі, оскільки між ними немає лінійного зв'язку урбанізації та економічного розвитку макрорегіону. Однак немає комплексних досліджень європейського та азійського досвіду розвитку урбанізованих територій.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду розвитку урбанізованих територій (європейського та азійського).

Виклад основного матеріалу. Оскільки понад 80 % світового ВВП створюється в містах, урбанізація може сприяти сталому зростанню за рахунок підвищення продуктивності та інновацій, якщо нею правильно керувати. Однак, швидкість і масштаби урбанізації викликають проблеми, такі як задоволення прискореного попиту на доступне житло, життєздатну інфраструктуру, уключаючи транспортні системи, базові послуги та робочі місця, особливо для майже 1 мільярда міської бідоти, які живуть у неформальних поселеннях, щоб мати ближчі можливості. Конфлікти, що нарастають, сприяють тиску на міста, оскільки понад 50 % вимушено переміщених людей живуть у містах.

Після того, як місто збудовано, його фізична форма та моделі землекористування можуть бути заблокованими на покоління, що призведе до нежиттєздатного розростання. Розширення споживання міської землі випереджає зростання населення на цілих 50 %, що, як очікується, додасть 1,2 мільйона км² нових міських забудованих територій до 2030 року. Таке поширення створює тиск на землю та природні ресурси, що призводить до небажаного результату; на міста припадає дві третини світового енергоспоживання та більше 70 % викидів парникових газів. Міста відіграють усе більш важливу роль у боротьбі зі зміною клімату, оскільки

їх вплив на клімат та ризик стихійного лиха збільшуються із їх зростанням. З 1985 року близько 76400 кв.км нових урбанізованих земель було додано в місцях з глибиною затоплення понад 0,5 метра під час сильних повеней – це приблизно в 50 разів перевищує площу Великого Лондона. У всьому світі 1,81 мільярда людей (тобто 1 з 4 осіб) живуть у зонах високого ризику затоплення.

Ураження є особливо високим у густонаселених і швидко урбанізованих річкових рівнинах й узбережжях у країнах, що розвиваються, де проживає 89 % людей у світі, які постраждали від повеней.

Міста також знаходяться на передовій боротьби з епідеміями. Пандемія COVID-19 стала величезним випробуванням для міст та їх жителів, багатих і бідних. Вплив пандемії і заходи, ужиті для боротьби з поширенням вірусу, мали непропорційний вплив на бідних, маргіналізованих і вразливих верств населення, виявивши недоліки в економічній структурі міст, готовності до такої кризи – особливо стан їх систем охорони здоров'я та надання послуг. Побудова міст, що «працюють» – зелених, стійких й інклюзивних – вимагає інтенсивної координації політики та співпраці з громадськими організаціями. Національні та місцеві органи влади мають відігравати важливу роль, щоб діяти зараз, формувати майбутнє свого розвитку та створювати можливості для всіх [14].

У містах Європи проживає понад дві третини населення ЄС. На них припадає близько 80 % енергоспоживання і виробляється до 85 % європейського ВВП [8].

Сьогодні 72 % населення ЄС проживає в містах і міських районах, але за цим середнім показником приховано яскраво виражені відмінності між країнами. Рівень урбанізації варіюється від близько 50 %

(Люксембург, Румунія, Хорватія) до понад 80 % (Італія, Нідерланди, Велика Британія) (рис. 1).

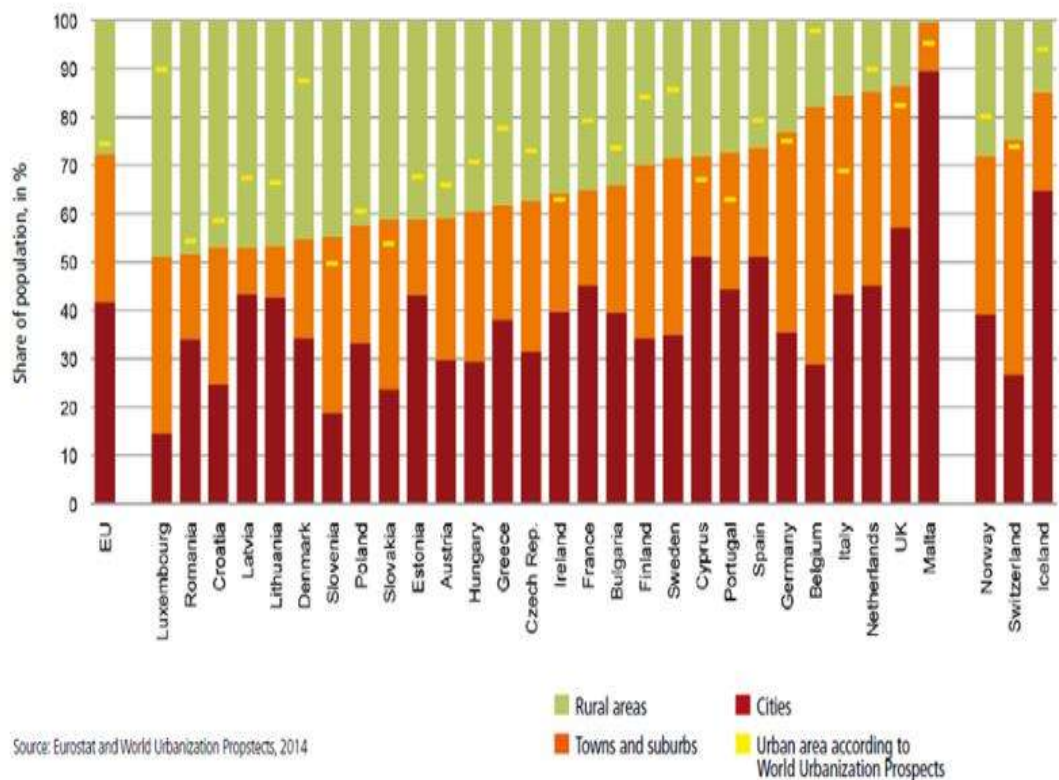

Рис. 1 Рівень урбанізації в країнах ЄС [10]

Функціональна міська територія складається з міста та його приміської зони. Таким чином, функціональні міські території зазвичай складаються з відносно густонаселеного центру міста і менш густонаселеної приміської зони; люди, які живуть у приміській зоні, часто доїжджають на роботу в центр міста.

Станом на 1 січня 2020 року столиця Франції Париж мала найбільшу функціональну міську агломерацію в ЄС (13,1 мільйона мешканців); вона включала трохи менше 10,3 мільйона осіб, які проживали в місті, і майже 2,9 мільйона в прилеглий приміській зоні. Наступні за величиною функціональні міські агломерації розташовано в деяких з найбільш густонаселених країн ЄС: Мадрид і Барселона в Іспанії (дані на 1 січня 2022 року); Берлін і Гамбург у Німеччині (1 січня 2021 року); Мілан, Рим і

Неаполь в Італії (1 січня 2022 року); Варшава в Польщі (1 січня 2021 року); Брюссель в Бельгії (1 січня 2022 року).

Усі 8 найбільших функціональних міських агломерацій ЄС повідомили про більшу кількість мешканців, які проживають у їх центрах, ніж у прилеглих до них приміських зонах. І навпаки, у 7 з 20 найбільших функціональних міських агломерацій ЄС населення приміської зони перевищувало населення міста. Станом на 1 січня 2021 року у функціональній міській агломерації Катовіце в Польщі проживало 283 000 осіб у місті порівняно з 2,1 мільйону мешканців приміської зони; таким чином, потенційних приїжджих було в 7,5 разу більше, ніж мешканців міста. Подібна картина, хоча і менш виражена, спостерігалася у Штутгарті та Франкфурті-на-Майні (обидва – Німеччина), де населення приміської зони в 3,0 та 2,5 разу перевищувало населення міста Амстердам в Нідерландах (1,9 разу) Брюсселі/Брюссель-Левені в Бельгії (1,7 разу) Кельні та Мюнхені (обидва – Німеччина), де населення приміської зони незначно перевищувало населення міста [15].

Ці міста є двигунами європейської економіки і постають каталізаторами креативності та інновацій у всьому Союзі. Проте вони також є місцями, де постійні проблеми, такі як безробіття, сегрегація та бідність, є найбільш гострими.

Саме тому міська політика має більш широке транскордонне значення, і тому міський розвиток посідає центральне місце в регіональній політиці ЄС.

Різні аспекти міського життя – екологічний, економічний, соціальний і культурний – взаємопов'язані, й успіху в розвитку міст можна досягти лише завдяки комплексному підходу. Заходи, щодо фізичного оновлення міст, повинні поєднуватися із заходами, які сприяють освіті, економічному розвитку, соціальній інтеграції та захисту довкілля. Потрібні міцні

партнерські відносини між місцевими жителями, громадянським суспільством, промисловістю та різними рівнями влади.

Такий підхід є особливо важливим з огляду на серйозність викликів, з якими нині стикаються європейські міста, починаючи від «зеленого» і цифрового переходу, специфічних демографічних змін, інтеграції мігрантів і біженців, наслідків економічної стагнації з погляду створення робочих місць і соціального прогресу і закінчуючи впливом зміни клімату.

У період 2014-2020 рр. міський вимір став центральним у Політиці згуртування (*Cohesion Policy*). Понад 115 мільярдів євро ресурсів ERDF було інвестовано в міські території, з яких близько 17 мільярдів євро з ERDF було безпосередньо виділено на комплексні стратегії сталого розвитку міст. Понад 900 міст отримали можливість упроваджувати ці комплексні стратегії сталого розвитку міст [8].

Європейська ініціатива розвитку міст (*EUI*) – це інструмент ЄС, що підтримує міста будь-якого розміру за допомогою інноваційних заходів, розбудови потенціалу та знань у сфері сталого розвитку міст. Ініціативу зосереджено на розробленні інноваційних рішень для вирішення міських проблем, що можуть бути масштабовані в процесі розроблення та впровадження політики, стратегій та практики сталого розвитку міст на комплексній основі та за участі громадськості, сприяння обміну знаннями та їх капіталізації в інтересах розробників міської політики та практиків.

Порядок денний для міст – це інтегрований підхід до політики та законодавства ЄС і країн, що стосуються міських територій. Його спрямовано на поліпшення якості життя шляхом зосередження на конкретних пріоритетних темах у межах спеціального партнерства.

Міський порядок денний – це новий метод роботи, який має на меті: забезпечити максимальне використання потенціалу зростання міст;

успішно вирішувати соціальні проблеми, сприяти співпраці між державами-членами, містами, Європейською Комісією та іншими зацікавленими сторонами;

стимулювати зростання, придатність для життя та інновації в містах Європи.

Зокрема, партнерства створюються навколо пріоритетних тем, що мають європейське та міське значення.

Відповідно до *Амстердамського пакта* [13], кожне партнерство в ході своєї роботи складає План дій, у якому визначаються пріоритети, цілі та кроки, що варто здійснити для їх досягнення.

Плани дій складаються з конкретних пропозицій щодо кращого регулювання, ліпшого фінансування та кращих знань, по'язаних з темою партнерства. Ці пропозиції можна розглядати як необов'язковий внесок у розроблення майбутнього та перегляд чинного законодавства, інструментів та ініціатив ЄС. Координатор (и) кожного Партнерства відповідає (ють) за координацію розроблення проєкту Плану дій.

Міський порядок денний ЄС сприятиме узгодженості між міськими питаннями та територіальною згуртованістю, як було зазначено в Територіальному порядку денному до 2020 року (*Territorial Agenda 2020*). Міністри, відповідальні за територіальну згуртованість та міські питання, будуть періодично звітувати на засіданнях Генерального директорату з міських питань про розроблення Порядку денного для ЄС.

Порядок денний для міст ЄС сприятиме реалізації Порядку денного сталого розвитку ООН до 2030 року (*UN 2030 Agenda for Sustainable Development*), зокрема Цілі 11 «Зробити міста інклюзивними, безпечними, життєздатними та сталими», а також глобального «Нового порядку денного для міст» (*global «New Urban Agenda»*).

Міський порядок денний для ЄС має реалізовуватися в умовах повної прозорості. Усі зацікавлені сторони повинні мати рівний доступ до

інформації про стан реалізації Порядку денного та рівні можливості зробити свій внесок у реалізацію Порядку денного для ЄС.

Як відомо, складність міських викликів вимагає інтеграції різних аспектів політики, щоб уникнути суперечливих наслідків і підвищити ефективність втручання в міських територіях. Відповідно до компетенцій та обов'язків різних учасників і беручи до уваги, що ЄС не має компетенції з деяких з цих питань, Партнерства повинні розглянути актуальність таких наскрізних питань для обраних пріоритетних тем:

Ефективне управління містами, включаючи участь громадян та нові моделі управління.

Управління через адміністративні кордони та міжмуніципальне співробітництво: співробітництво між містом і селом, містом і містом та транскордонне співробітництво; зв'язок з територіальним розвитком та Територіальним порядком денним до 2020 року (збалансований територіальний розвиток).

Раціональне та стратегічне міське планування (зв'язок з регіональним плануванням, включаючи «стратегії розумної спеціалізації в галузі досліджень та інновацій» (*RIS3*) та збалансований територіальний розвиток), з підходом, орієнтованим на місця та людей.

Інтегрований та партисипативний підхід.

Інноваційні підходи, включаючи «розумні міста».

Вплив на суспільні зміни, включаючи поведінкові зміни, сприяння, серед іншого, рівному доступу до інформації, гендерній рівності та розширенню прав і можливостей жінок.

Виклики та можливості малих і середніх міських територій та поліцентричний розвиток.

Відродження міст, включаючи соціальні, економічні, екологічні, просторові та культурні аспекти, також пов'язані з редевелопментом старих територій з метою обмеження споживання нових територій.

Адаптація до демографічних змін та внутрішньої і зовнішньої міграції.

Надання адекватних суспільних послуг, що становлять загальний інтерес (у розумінні статті 14 Договору про заснування Європейського Союзу у поєднанні з Протоколом № 26) [13].

У Європі ефективною формою прикордонних співтовариств стали єврорегіони. Збільшення територій як спосіб забезпечити їх конкурентоспроможність і мінімізувати непродуктивні витрати, повною мірою використовувати відомий «ефект масштабу», є тим процесом, що набирає сили і віднаходить усе нові форми. Зокрема, після завершення будівництва моста через протоку Ересунн, що сполучає датський Копенгаген і шведський Мальме, ці два міста фактично утворили «єдиний муніципалітет».

Швидка урбанізація викликає численні проблеми: викорінення бідності, забруднення, безпека води, зміна клімату, конфлікти, вимушене переміщення та міграція. Вирішення цих глобальних викликів і досягнення ЦСР вирішальною мірою залежать від того, чи міста *«правильно проведуть урбанізацію»*. Саме тому Європейська Комісія мобілізувала фінансування для підтримки дій, спрямованих на розвиток партнерства для сталого розвитку міст між загальноєвропейськими та місцевими органами влади країн-партнерів. За останні кілька років було оголошено три конкурси пропозицій, що призвело до 57 затверджених проєктів у 35 країнах.

«Партнерство для стійких міст» – це проєкт, що фінансується ЄС і який сприяє інтегрованому розвитку міст шляхом заохочення рівноправних обмінів між місцевими органами влади держав-членів ЄС і країн Глобального Півдня щодо спільних викликів. Окрім надання фінансування для діяльності, орієнтованої на попит різноманітних партнерств, програма також прагне сприяти спільному навчанню серед усіх залучених учасників (тобто міст, місцевих виборців, представництв

ЄС, а також різних підрозділів Комісії на рівні штаб-квартири) і використовувати уроки, отримані в процесі, для формування майбутньої політики та практики ЄС щодо міст (у тісному діалозі з іншими ключовими зацікавленими сторонами, такими як Європейський парламент та Комітет регіонів). Платформу «місто – місто» було розроблено, щоб міста, які беруть участь у проєкті, могли ділитися досвідом, результатами, набутими уроками та викликами цих 57 проєктів. Забезпечення такого міжміського діалогу означає, що ці партнерства, діючи як лабораторії для пошуку інноваційних рішень, можуть інформувати про політику ЄС і підходи до взаємодії з містами та місцевими муніципалітетами в зовнішній діяльності та співпраці в галузі розвитку [7].

Проєкт *Global Human Settlement Layer* (GHSL) поєднує супутникові зображення високої роздільної здатності з даними національного перепису населення, щоб отримати оцінку міст, селищ і сіл. Проєкт *GHSL 2023* складається з багаточасових продуктів, що пропонують уявлення про присутність людини в минулому (епохи з 1975 до 2020 року, інтервал у 5 років) і майбутньому (2025 і 2030 роки).

GHSL R2023 являє революційно нові методології та доступність даних у глобальному масштабі, значно підвищуючи точність інформації, отриманої з даних ЕО, зокрема зображень *Sentinel-2*. Глобально доступні дані є першими у своєму роді: вони пропонують субпіксельну забудовану поверхню з роздільною здатністю 10 м, першу глобально доступну класифікацію житлових і нежитлових будинків, а також першу глобальну базу даних висоти будівель, що підтримується *Sentinel-2*. Крім того, новий *GHSL* надає перший глобальний багаточасовий побудований інформаційний продукт, який інтегрує багатоплатформні дані ЕО, зібрані датчиками *Landsat* і *Sentinel*. Продукти даних *GHSL*, що охоплюють період з 1975 до 2020 року, дозволяють оцінити глобальне зростання населення з 4 до 8 мільярдів, що спричинило семикратне збільшення площі забудови та

постійну тенденцію до зростання площі на душу населення, з явною різницею між високими країнами з низьким рівнем доходу [1].

Європейська Комісія застосувала узгоджене визначення поселень для всіх країн:

Міста: має бути щонайменше 50 000 жителів, а також щільність населення не менше 1500 осіб на квадратний кілометр (кв. км) або щільність забудови понад 50 %.

Містечка: має бути щонайменше 5000 жителів і щільність населення не менше 300 осіб на квадратний кілометр (кв. км).

Села: менше 5000 жителів.

Використовуючи ці визначення, GHSL оцінює, що близько 45 % людей живуть у містах і ще 35 % живуть у містечках. Решта 20 % живуть у селах [16].

В Азії міста є основою економічного зростання та центральною частиною ефективного управління країною. Зокрема, за останні пару десятиліть азійські міста досягли значного зростання за будь-якими стандартами. Було кілька пов'язаних драйверів, що сприяли цьому зростанню. По-перше, урбанізація принесла більше та кращу інфраструктуру, що є життєво важливою для бізнесу та торгівлі. Урбанізація також створила основу для величезного економічного зростання азійських міст. Економічне зростання означало, що мільйони людей отримали більше можливостей для працевлаштування, таким чином зменшивши абсолютний рівень бідності в багатьох містах, а також у країні, що розвивається, в цілому.

Азія є найбільшим з усіх великих регіонів, де знаходиться 30 % світової суші та проживає 60 % населення світу. З показником урбанізації в 42,2 % 2010 року Азія була другим найменш урбанізованим великим регіоном світу після Африки (40,0 %). Такі країни, як Японія, Республіка

Корея, Корейська Народно-Демократична Республіка та Монголія, є найбільш урбанізованими (у середньому майже 68 %).

Зокрема, доволі високий рівень урбанізації в Монголії. Два основні чинники лежать в основі сільської міграції: (а) швидкий перехід від централізовано планованої до ринкової економіки з супутнім демонтажем сільськогосподарських/сільських колективів і систем соціальних послуг, і (б) поєднання суворої зими та посушливого літа наприкінці 1990-х років. Серед невеликого міського населення Монголії домінує одне місто, столиця Улан-Батор, у якому проживає майже одна третина населення країни. 2010 року столиця нараховувала 966000 жителів, що значно перевищує Дархан за кількістю жителів (80000). У деяких невеликих провінційних містах, відомих як «аймаки» (крайні підрозділи), населення скорочується через міграцію до Улан-Батора.

У Республіці Корея примат міста також є визначальною рисою. На агломерацію Сеула припадає майже 25 % населення країни, хоча інші міські центри, особливо портові міста Пусан і Ульсан на південно-східному узбережжі, також швидко вирости за останні три десятиліття [18].

У Китаї лише 26 відсотків населення було міським 1990 року, проте останні тенденції свідчать про стрімкий темп зростання до 47 відсотків 2010 року. Така величезна країна має значні регіональні коливання. Хоча рівень урбанізації перевищує 50 відсотків у провінції Гуандун (швидко зростають Шеньчжень і Гуанчжоу) і провінції Ляонін (з великими містами, такими як Шеньян і Далянь), у більш віддалених провінціях Юньнань і Тибет менше 20 відсотків населення проживає в містах.

Урбанізація Індії була найбільш інтенсивною. Кількість великих міст (клас I з населенням понад 100000) зросла з 107 1961 року до 468 2011 з відповідним збільшенням частки населення з 51,9 % 1961 року до 70,2 % 2011.

Концентрація населення у великих містах відбувається не тільки через його більш високі темпи зростання, а й через швидке збільшення його кількості внаслідок переходу малих і середніх міст до міст I класу впродовж цього періоду.

Очікується, що Індія відіграватиме важливу роль у формуванні траєкторії глобальної урбанізації та урбанізації глобального Півдня, зокрема завдяки своїй демографічній вазі та динаміці урбанізації. 2020 року в містах Індії проживало 483,1 мільйона людей [11].

Важливість азійських міст очевидна. Вони є (а) центрами економічної діяльності та двигунами економічного зростання; (б) центрами передового досвіду в галузі освіти, охорони здоров'я, інновацій, підприємництва, бізнесу, торгівлі, промисловості, культури та соціальних послуг; (в) великими ринками для всіх видів продукції, товарів і послуг; (г) мають хороший зв'язок із світом через усі види транспорту, телекомунікації та системи інформаційних технологій; та є (г) основними центрами роботи, зайнятості та можливостей для існування.

Існують вагомі докази того, що урбанізація підвищує продуктивність, і країни з вищим рівнем урбанізації мають більший валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення, ніж країни з нижчим рівнем урбанізації. Наприклад, співвідношення міського ВВП на душу населення порівняно з національним ВВП на душу населення виявилось 1,9 для столичної Маніли, 2,5 для Калькутти, 3,5 для Бангкока та 3,7 для Шанхаю [9].

Майбутнє зростання азійських міст значною мірою залежить від дій політиків і планувальників цих міст. Підхід *Азійського банку розвитку* (АБР) до розвитку міст зосереджується на поліпшенні якості життя, зменшенні міської бідності, максимальному підвищенні економічної ефективності міських територій та досягненні більш стійких форм міського розвитку.

Оскільки в 1970-х і 1980-х роках у Південно-Східній Азії спостерігалось швидке зростання міських районів, багато уваги надавалося нетрям і пов'язаним з ними недолікам послуг міської інфраструктури, пов'язаних із водопостачанням, каналізацією та утилізацією твердих відходів. Ці проблеми вирішені самі собою в багатьох країнах з високим рівнем зростання, але в густонаселених країнах з низьким рівнем доходу, таких як Індія, Бангладеш, Пакистан та Індонезія, існування нетрів і відсутність послуг залишаються серйозними проблемами. Через велику кількість залучених людей питання, пов'язані з управлінням змінами, є такими ж важливими, як і питання, пов'язані з фінансуванням і управлінням ресурсами. Гнучкість у міській земельній політиці та зонуванні, функціонування земельних ринків, доступність фінансування житла та сприяння розвитку міських земель – усе це потребує уваги.

Таким чином, формування навичок і професіоналізму в міському управлінні в усіх його аспектах буде одним із ключових викликів, що супроводжують азійську урбанізацію в найближчі роки.

Один із наслідків глобалізації – більш відкрита торгівля як товарами, так і послугами та значно більша транскордонна мобільність професійних класів – призвела до переважання міжнародних рівнів компенсації для цих груп, попри нижчий середній рівень доходу в азійських містах, і, таким чином, до більшої нерівності в цих містах. Члени цих *«креативних класів»* також шукають асортимент міських атрибутів, що раніше не були затребувані. Вони значно вибагливіші до якості житлово-комунального обслуговування, охорони здоров'я, освіти. Інтелектуальні працівники також дуже зацікавлені в наявності рекреаційних зручностей, чистого довкілля, ефективного та комфортного транспорту та послуг зв'язку міжнародного рівня.

Таким чином, щоб залучити й утримати тих самих людей, які мають важливе значення для конкурентоспроможності міста, керівництву

азійських міст доводиться своєчасно інвестувати в об'єкти світового класу з набагато нижчим рівнем середнього доходу. Найбільш конкурентоспроможні азійські міста чітко усвідомили цю потребу, як це видно в таких містах, як Шанхай, Гонконг, Сингапур, Куала-Лумпур і Сеул [6].

Висновки. Світ постійно урбанізовується, більшість населення провідних країн світу вже живе у містах, у країнах, що розвиваються, темпи урбанізації є доволі високими. Розширення міст, їх зростання і фактичне злиття у великі урбанізовані території веде до потреби формування скоординованої державної та місцевої політики щодо таких територій.

В ЄС встановлено певні критерії для визначення урбанізованих територій, агломерацій, зон впливу міст на сусідні території, що використовуються для статистики та планування.

У країнах Азії велика увага надається питанням усунення регіональних соціальних, економічних та культурних диспропорцій, цифровізації надання управлінських послуг.

Вибір тієї або іншої моделі реалізації державної політики щодо розвитку різних територій у зарубіжних країнах залежить від стратегічних цілей, історичного етапу розвитку, можливостей та обмежень конкретної території.

Використання зарубіжного досвіду на теренах України потребує відповідної адаптації, урахування національних та регіональних особливостей. При цьому слід дотримуватися *Європейської хартії міст* та ухваленого ООН переліку *Цілей сталого розвитку*, зокрема, досягнення цілі 11 «*Сталий розвиток міст і громад*», що зумовлює потребу впровадження стратегічного планування та інклюзивних планів розвитку міст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Advances on the Global Human Settlement Layer by joint assessment of Earth Observation and population survey data. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17538947.2024.2390454#abstract>
2. Degree of urbanization 2023, by continent. URL: <https://www.statista.com/statistics/270860/urbanization-by-continent>.
3. Duranton G. Growing through cities in developing countries. World Bank Policy Research Working Paper, 2014.
4. Jacob J. Cities and the wealth of nations : Principles of economic life. New York : Vintage, 1984.
5. Henderson J. V. Cities and development. *Journal of regional science*. 2010. № 50 (1). P. 515-540.
6. Land Policies and Their Outcomes. Edited by Gregory K. Ingram and Yu-Hung Hong. 2007. URL: https://www.lincolnst.edu/app/uploads/2024/04/2124_1446_LP2006-ch10-Asias-Urban-Century-Emerging-Trends_0.pdf.
7. Partnerships for Sustainable Cities. URL: <https://ecdpm.org/work/partnerships-sustainable-cities-2022-2024>.
8. Sustainable urban development. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/urban-development_en.
9. The Growth of Asian Cities. URL: <https://knowledge.csc.gov.sg/world-cities-summit-issue/the-growth-of-asian-cities>.
10. The Story of Your City : Europe and its Urban Development, 1970 to 2020. URL: <https://www.eib.org/en/essays/the-story-of-your-city>.
11. The Urban Century. Trends and Patterns of Urbanisation in Asia and Africa. URL: <https://www.centreforsustainablecities.ac.uk/wp-content/uploads/2023/02/The-Urban-Century.pdf>.
12. Turok Ivan. Urbanisation and development : reinforcing the foundations. The Routledge Companion to Planning in the Global South (eds).

Gautam Bhan, Smita Srinivas and Vanessa Watson. Routledge. New York, 2018. P. 93-103.

13. Urban Agenda for the EU. Pact of Amsterdam. URL: https://futurium.ec.europa.eu/system/files/migration_files/pact-of-amsterdam_en.pdf.

14. Urban Development. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview>.

15. Urban-rural Europe – demographic developments in cities. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural Europe - demographic developments in cities](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_demographic_developments_in_cities).

16. Urbanization. URL: <https://ourworldindata.org/urbanization>.

17. Urbanization in Europe. Past Developments and Pathways to a Sustainable Future. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/978-3-031-62261-8.pdf>.

18. Urbanizing Asia. URL: <https://www.rrojasdatabank.info/citiesasian1011-02.pdf>.

REFERENCES

1. Advances on the Global Human Settlement Layer by joint assessment of Earth Observation and population survey data. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17538947.2024.2390454#abstract> [in English]

2. Degree of urbanization 2023, by continent. URL: <https://www.statista.com/statistics/270860/urbanization-by-continent>. [in English]

3. Duranton G. (2014). Growing through cities in developing countries. World Bank Policy Research Working Paper. [in English]

4. Jacob J. (1984). Cities and the wealth of nations : Principles of economic life (1984). New York : Vintage. [in English]

5. Henderson J. V. (2010). Cities and development. Journal of regional science. № 50 (1). P. 515-540. [in English]
6. Land Policies and Their Outcomes (2007). Edited by Gregory K. Ingram and Yu-Hung Hong. URL: https://www.lincolninst.edu/app/uploads/2024/04/2124_1446_LP2006-ch10-Asias-Urban-Century-Emerging-Trends_0.pdf. [in English]
7. Partnerships for Sustainable Cities (2024). URL: <https://ecdpm.org/work/partnerships-sustainable-cities-2022-2024>. [in English]
8. Sustainable urban development (2024). URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/urban-development_en. [in English]
9. The Growth of Asian Cities. URL: <https://knowledge.csc.gov.sg/world-cities-summit-issue/the-growth-of-asian-cities>. [in English]
10. The Story of Your City : Europe and its Urban Development, 1970 to 2020. URL: <https://www.eib.org/en/essays/the-story-of-your-city>. [in English]
11. The Urban Century. Trends and Patterns of Urbanisation in Asia and Africa. URL: <https://www.centreforsustainablecities.ac.uk/wp-content/uploads/2023/02/The-Urban-Century.pdf>. [in English]
12. Turok Ivan (2018). Urbanisation and development : reinforcing the foundations. The Routledge Companion to Planning in the Global South (eds). Gautam Bhan, Smita Srinivas and Vanessa Watson. Routledge. New York, P. 93-103. [in English]
13. Urban Agenda for the EU. Pact of Amsterdam. URL: https://futurium.ec.europa.eu/system/files/migration_files/pact-of-amsterdam_en.pdf. [in English]
14. Urban Development. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview>. [in English]
15. Urban-rural Europe – demographic developments in cities. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_demographic_developments_in_cities. [in English]
16. Urbanization. URL: <https://ourworldindata.org/urbanization>. [in English]

17. Urbanization in Europe. Past Developments and Pathways to a Sustainable Future. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/978-3-031-62261-8.pdf>. [in English]

18. Urbanizing Asia. URL: <https://www.rrojasdatabank.info/citiesasian1011-02.pdf>. [in English]